

Ταμεία Σύνταξης, Προνοίας και Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων Βιωσιμότητα και Αναμόρφωση

Μέρος 1

Το άρθρο αυτό αποτελεί το πρώτο από τα δύο μέρη του άρθρου της i.e *Muhanna* & Co για τη βιωσιμότητα και αναμόρφωση των Ταμείων Σύνταξης, Ταμείων Προνοίας και του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

Εισαγωγή

Τα συστήματα συντάξεων και κοινωνικής ασφάλισης σ' όλο τον κόσμο βρίσκονται αντιμέτωπα με την πρόκληση της προσαρμογής τους σ' ένα νέο οικονομικό και δημογραφικό περιβάλλον, που χαρακτηρίζεται από την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, τη γήρανση του πληθυσμού, την ανεργία και τις νέες μορφές απασχόλησης.

Το ενδιαφέρον για τη βιωσιμότητα των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, είτε πρόκειται για εθνικά συστήματα, είτε επαγγελματικά ή ιδιωτικά, βρίσκεται ψηλά στις προτεραιότητες των κυβερνήσεων και των κοινωνικών εταίρων. Η χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης και ιδιαίτερα των συνταξιοδοτικών συστημάτων, με τη μέθοδο της κεφαλαιοποίησης κερδίζει συνεχώς έδαφος, καθιστώντας την ανάγκη για εξειδικευμένες υπηρεσίες όλο και περισσότερο επιτακτική.

Τα επαγγελματικά συστήματα συντάξεων θα πρέπει σύντομα να αναπροσαρμοστούν για να εναρμονιστούν με τις διατάξεις της οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ρυθμίζει τη λειτουργία και εποπτεία των συστημάτων αυτών.

Η προσαρμογή στο νέο δημογραφικό περιβάλλον θα είναι δύσκολη και έτσι η διαδικασία αναμόρφωσης θα πρέπει να περιλαμβάνει τα ακόλουθα στάδια:

- * Αναγνώριση ύπαρξης και προσδιορισμός του προβλήματος
- * Καθορισμός των αιτίων του προβλήματος
- * Ανάπτυξη εναλλακτικών επιλογών για αναμόρφωση
- * Ενημέρωση και εκπαίδευση του κοινού και των μελών των σχεδίων
- * Επίτευξη συναίνεσης
- * Εφαρμογή της μεταρρύθμισης
- * Αξιολόγηση και έλεγχος της μεταρρύθμισης

Αναγνώριση ύπαρξης και προσδιορισμός του προβλήματος

Το πρώτο βήμα περιλαμβάνει την αναγνώριση ότι τα συστήματα συντάξεων και κοινωνικής ασφάλισης αντιμετωπίζουν προβλήματα. Σε όλο τον κόσμο τα συστήματα αυτά βρίσκονται αντιμέτωπα με την πρόκληση της προσαρμογής τους σ' ένα νέο οικονομικό και δημογραφικό περιβάλλον. Πιο κάτω θα εξετάσουμε τα προβλήματα ξεχωριστά για τα επαγγελματικά σχέδια και το σχέδιο κοινωνικής ασφάλισης.

Συστήματα Επαγγελματικών Συνταξιοδοτικών Παροχών

Τα συστήματα επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών της Κύπρου μπορούν να ταξινομηθούν κάτω από δύο μεγάλες κατηγορίες: των συντάξεων και των ταμείων προνοίας. Τα ταμεία προνοίας διακρίνονται περαιτέρω σε απλά ταμεία προνοίας και σε ταμεία προνοίας με παράλληλη κατοχύρωση ενός κατώτατου ύψους ωφελήματος.

Ταμεία Συντάξεων

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα ταμεία σύνταξης είναι αποτέλεσμα της εν πολλοίς αβίαστης αντιγραφής του συστήματος συντάξεων των κρατικών υπαλλήλων και της συνεχούς προσαρμογής τους σε αυτό, χωρίς τον απαιτούμενο προβληματισμό ως προς τη βιωσιμότητά τους.

Ταμεία Προνοίας

Τα ταμεία προνοίας στην Κύπρο, με εξαίρεση την καινοτομία του κατοχυρωμένου κατώτατου ωφελήματος, λειτουργούν όπως λειτουργούσαν πριν από 50 χρόνια και κάτω από εντελώς διαφορετικές οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, σε σύγκριση με αυτές του 21ου αιώνα. Τα Ταμεία αυτά έχουν αδυναμίες όσον αφορά την κοινωνική τους αποτελεσματικότητα. Συγκεκριμένα, υπάρχει ανεπαρκής κάλυψη των κινδύνων της πρόωρης αφυπηρέτησης (αναπηρίας) και του θανάτου.

Η ευχέρεια χρήσης του εφάπαξ ωφελήματος για σκοπούς άλλους από αυτούς για τους οποίους προορίζεται (π.χ. δανεισμό, αλλαγή εργοδότη), οδηγεί στην εκμηδένιση του εισοδήματος κατά την

αφυπηρέτηση. Επίσης, πολλές διαχειριστικές επιτροπές έχουν περιορισμένες δυνατότητες ορθής διαχείρισης (ειδικά για τα μικρά ταμεία) και έτσι υπάρχει ανεπαρκής απόδοση των επενδύσεων.

Το Μέγεθος του Προβλήματος

Η σύγκριση της αξίας του ενεργητικού των ταμείων αυτών με τις αναλογιστικές τους υποχρεώσεις, δείχνει το μέγεθος του οικονομικού προβλήματος που αντιμετωπίζουν σήμερα τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά ταμεία. Η σύγκριση αυτή παρουσιάζεται στο σχετικό πίνακα.

Αναλογιστικές

Υποχρεώσεις (1) Ενεργητικό

(2) Αναλογιστικό

Έλλειμμα (3) Επίπεδο

Χρηματοδότησης

(2)/(1) Δημόσιος Τομέας 3,200,000,000 - 3,200,000,000 0% Ημικρατικοί Οργανισμοί και τοπική

αυτοδιοίκηση 856,000,000 663,000,000 192,000,000 77.4% Τραπεζικός Τομέας 418,000,000

254,000,000 164,000,000 60.7% Σύνολο 4,474,000,000 917,000,000 3,556,000,000 20.5% Το

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της Κύπρου για το 2003 ήταν περίπου 76.8 δισεκατομμύρια.

Συγκριτικά με το ΑΕΠ οι αναλογιστικές υποχρεώσεις ανέρχονται στο 66% του ΑΕΠ για το 2003 και το συνολικό έλλειμμα στο 52%.

Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΤΚΑ):

Τα συστήματα επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών λειτουργούν σε όλες τις περιπτώσεις παράλληλα με το κρατικό Σύστημα Κοινωνικών Ασφαλίσεων, από το οποίο δεν εξαιρείται κανένας εργαζόμενος στην Κύπρο. Μέχρι το 1980 που εισήχθη η αναλογική ασφάλιση στο Κρατικό Σύστημα Κοινωνικών Ασφαλίσεων, δεν υπήρχε καμιά συσχέτιση μεταξύ του κρατικού και των επαγγελματικών συστημάτων. Από το 1980 οι επαγγελματικές συνταξιοδοτικές παροχές συμψηφίζονται με ένα μέρος των παροχών του κρατικού συστήματος.

Η αναλογιστική μελέτη του 2003 για το ταμείο κοινωνικών ασφαλίσεων έδειξε ότι με το σημερινό ύψος εισφοράς ο βασικός λογαριασμός του σχεδίου θα διατηρήσει την οικονομική του βιωσιμότητα μέχρι το 2010 και ο συμπληρωματικός μέχρι το 2020. Το διανεμητικό κόστος το 2050 εκτιμάται ότι θα ανέλθει στο 34.1% (31% για την έκθεση του 2000) σε σύγκριση με 12.3% το 2004. Το ενεργητικό του ταμείου κατά το τέλος του έτους 2003 ανέρχεται στα 2.5 δισεκατομμύρια ΑΚ. Βάσει των υπολογισμών μας για το 2003, η αναλογιστική υποχρέωση για τους ασφαλισμένους και τους συνταξιούχους του ΤΚΑ είναι 7 δισεκατομμύρια.

Καθορισμός των αιτιών του προβλήματος

Είναι αδύνατο να επιτευχθεί συμφωνία για μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων, ενόσω υπάρχουν διαφορές για τα αίτια του προβλήματος και τους στόχους των συστημάτων αυτών. Γι' αυτό, πρώτα πρέπει να υπάρξει συναινέση ως προς την ύπαρξη του προβλήματος.

Επαγγελματικά Συνταξιοδοτικά Σχέδια

Στον πιο κάτω πίνακα παρουσιάζουμε τα πιθανά αίτια των προβλημάτων βιωσιμότητας των ταμείων σύνταξης:

- * Βασίζουν τον υπολογισμό της σύνταξης στο μισθό του τελευταίου μηνός πριν από την αφυπηρέτηση.
- * Η ηλικία αφυπηρέτησης στο 60ο ή στο 63ο έτος (όπως έχει συμφωνηθεί για τους κρατικούς υπαλλήλους) είναι χαμηλή, σε σύγκριση με τα δημογραφικά δεδομένα της Κύπρου.
- * Η ευχέρεια αφυπηρέτησης στο 55ο έτος και υπό ορισμένους όρους στο 45ο έτος, χωρίς αναλογιστική μείωση της σύνταξης.
- * Οι αυξήσεις των συντάξεων όποτε παραχωρούνται γενικές αυξήσεις στους εν ενεργεία υπαλλήλους.
- * Η μη ικανοποιητική απόδοση των επενδύσεων σε συνάρτηση με το πολύ ψηλό ετήσιο ρυθμό αύξησης των μισθών.
- * Η σταδιακή μείωση των εισφορών των υπαλλήλων, σε σχετικούς όρους, έναντι της κάλυψης των παροχών για θάνατο (χήρες και ορφανά). * Η μη κεφαλαιοποίηση των υποχρεώσεων των Ταμείων από την αρχή της λειτουργίας τους.

Στον πιο κάτω πίνακα παρουσιάζουμε τα αίτια που προκαλούν τη μη ικανοποιητική κοινωνική αποτελεσματικότητα των ταμείων προνοίας (απλά και με κατοχύρωση).

- * Ανεπαρκής κάλυψη του κινδύνου της πρόωρης αφυπηρέτησης (αναπηρία) και του θανάτου.
- * Ευχέρεια χρήσης των εφάπαξ ποσών για άλλους σκοπούς αντί για εισόδημα αφυπηρέτησης.
- * Περιορισμένες δυνατότητες ορθής διαχείρισης των ταμείων.
- * Ανεπαρκής απόδοση επενδύσεων.
- * Η μη κεφαλαιοποίηση σε όλες τις περιπτώσεις του κατοχυρωμένου ωφελήματος.

Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΤΚΑ)

Οι αρνητικές προοπτικές για την οικονομική κατάσταση του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων οφείλονται κυρίως στη γήρανση του πληθυσμού, που είναι αποτέλεσμα της μείωσης των γεννήσεων και της αύξησης του προσδόκιμου ζωής, τόσο κατά τη γέννηση, όσο και στο 60ο και 65ο έτος. Κατά το τέλος της δεκαετίας του 80' το ποσοστό γονιμότητας ήταν 2.4 παιδιά ανά γυναίκα, ενώ το 2003 μειώθηκε στο 1.5. Στον πιο κάτω πίνακα παρουσιάζουμε το προσδόκιμο ζωής ανδρών και γυναικών στο 60ο και 65ο έτος από το 1973 στην Κύπρο.

Χρονιά	Ηλικία 60	Ηλικία 65	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες
1973	16.5	18.5	12.8	14.2	1983	19.3
2003	21.1	15.8	17.0	19.2	21.8	15.5
2003	20.7	23.6	16.6	19.2	Αύξηση	4.2
					5.1	3.8
					5	

Επίσης οι αυτόματες αυξήσεις στις βασικές συντάξεις σύμφωνα με τις αυξήσεις των αποδοχών και όχι με τον πληθωρισμό των τιμών, έχουν συμβάλει στην προβληματική κατάσταση του Ταμείου.

Σημειώνεται ότι δεν αντιμετωπίζουμε, τον άλλο αρνητικό παράγοντα, εκείνο της ανεργίας, αφού η οικονομία μας χαρακτηρίζεται ακόμη από συνθήκες πλήρους απασχόλησης με ανεργία ποσοστού μεταξύ 3.5% και 4%, η οποία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην ανισοσκέλεια μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργατικού δυναμικού και στην ανεργία τριβής.

Το δεύτερο μέρος του άρθρου θα δημοσιευθεί την επόμενη εβδομάδα. * Διευθύνων Αναλογιστής